

Att ses som avvikande i ett heteronormativt samhälle

En studie om transpersoners livsberättelser om sin identitetsutveckling

Emma Johansson och Jenny Zander

Sociologi 15hp

Halmstad 2017-06-02

Förord

Inledningsvis vill vi tacka våra informanter som deltagit i studien. Ett stort tack för att ni valt att dela med er av era livsberättelser med en stor öppenhet och mod - utan er hade inte studien varit möjlig!

Vi vill även uttrycka ett stort tack till vår handledare Åke Nilsén för all hjälp och stöttning vi fått under hela examensarbetet.Handledningen har resulterat i ett utvecklat och förbättrat sociologiskt tankesätt.

Slutligen vill vi även tacka varandra för ett glädjefyllt samarbete med mycket stöd och inspiration.

Helsingborg, 2 juni 2017

Emma och Jenny

Abstrakt

Uppsatsen behandlar transpersoners livsberättelser och hur deras utveckling påverkat dem. Syftet med studien är att skapa en ökad förståelse kring transpersoners identitetsutveckling och hur det påverkar deras livsvillkor. Uppsatsens huvudfrågeställning är: Hur beskriver transpersoner sin identitetsutveckling samt på vilket sätt påverkas informanterna av att ses som avvikande i deras livsberättelser? I genomförandet av studien valde vi att använda oss av en kvalitativ intervju metod med sju transpersoner. Studien har en fenomenologiskt inspirerad metodsansats samt en hermeneutisk analysansats. Det teoretiska ramverket i uppsatsen var Goffmans teori om Stigmatisering, Scheffs begrepp Sociala band samt Queerteorin som samhällsbakgrund. Resultatet påvisade transpersonernas bristande livsvillkor i samhället. Det framkom att informanterna präglades av en komplex livssituation där samtliga nämnde att deras identitetsförändring haft en negativ inverkan på deras liv. Detta har skapat en psykisk ohälsa som bland annat uttryckts genom självdestruktivitet. Samhället behöver utveckla sin förståelse och kunskap inom ämnet. Vi ser att vidare forskning i ämnet är viktigt för att förbättra samhällets kunskap och synsätt i hopp om att skapa ett mer jämlikt samhälle.

Nyckelord: Transperson, Könsidentitet, Livsvillkor, Stigmatisering, Välbefinnande

Abstract

The essay addresses transgender life stories and how their development affected them. The purpose of the study is to create an increased understanding of the development of identity in transgender and how it affects their life conditions. The main question of the essay is: How do the transgender tell recount their identity development and in what way are the informants affected by being seen as deviating in their life stories? A qualitative interview method with seven transgender was used in the implementation of the study. The study has a phenomenologically motivated methodology and a hermeneutic analysis approach. Goffman's theory of Stigmatization was used as the theoretical framework as well as Scheff's concept Social Bonds and Queer theory to describe the background of society. The results demonstrated the transgender's lack of life conditions within the society. It emerged that the informants were characterized by a complex life situation where all mentioned that their identity change had a negative impact on their lives. This has resulted in mental ill-health which was expressed by self-destructiveness. Society needs to develop its understanding and knowledge in this subject and we note that further research is important for improving society's knowledge and approach to transgenders in hope of creating a more equal society.

Keywords: Transgender, Gender Identity, Life Conditions, Stigmatization, Well-Being

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning	2
2. Bakgrund	3
2.1 Folkhälsomyndighetens studie	3
2.2 Vetenskapliga artiklar	3
2.3 Studiernas relevans	6
3. Teori	7
3.1 Queerteori - heteronormativiteten	7
3.1.1 Butler - kön och genus	7
3.2 Stigmatisering	8
3.3 Sociala band	9
3.4 Teoretisk relevans	10
4. Metod	12
4.1 Fenomenologisk methodsansats	12
4.2 Kvalitativ metod	13
4.2.1 Semistrukturerade intervjuer som metodval	13
4.3 Förförståelse	14
4.4 Tillvägagångssätt	14
4.5 Urval	15
4.6 Intervjuguidens upplägg	16
4.7 Validitet och reliabilitet	17
4.8 Etik	17
4.9 Bearbetning och analys av material	18
5. Resultat	20
5.1 Presentation av informanter	20
5.2 Begreppet transperson	21
5.3 Beskrivning av samhällets könsnormer	21
5.4 Beskrivning av att uppfattas som avvikande	23
5.5 Anpassa sin identitet till omgivningen	27
5.6 Inverkan på individen kring att uppfattas som avvikande	28
5.7 Resultatsammanfattning	29

6. Analys	30
<i>6.1 Beskrivning av samhällets heteronormativitet</i>	30
<i>6.2 Att uppfattas som avvikande</i>	32
<i>6.3 Inverkan på individen samt anpassning av sin identitet</i>	34
7. Avslutande reflektioner	36
Referenslista	38
Bilaga 1 - Intervjuguide	41
Bilaga 2 - Brev på sociala medier	46

1. Inledning

“Om inte du skulle kunna vara den du är så vore det förjävligt” detta citat lyfter Angelica Löwdin fram när hon pratar om transpersoners livsvillkor på en seminarieföreläsning under Stockholm Pride 2015 (Ur Samtiden 2015).

Problemet att uppfattas som annorlunda av omgivningens är att man inte kan vara sig själv. Det grundar sig i en rädsla att omgivningen har en negativ uppfattning om transpersoner och vi ser att transpersoners livsvillkor försämras på grund av dessa förutsättningarna att leva.

Men vad menas med begreppet transperson? I informationsbroschyren från Diskrimineringsombudsmannen (DO) och Riksförbundet för homosexuella, bisexuella och transpersoners och queeras rättigheter (RFSL) förklarar att transpersoner är ett paraplybegrepp som omfattar människor som upplever och uttrycker könsidentitet på sätt som avviker från normen för hur kvinnor och män förväntas göra. För vissa yttar det sig i att känna sig främmande inför sin kropp eller inför det biologiska kön som registrerats vid födseln. För andra handlar det om att identifiera sig utanför de traditionella kategoriserade könen som finns. En del identifierar sig till begreppet under den tid kroppen transformeras fram tills deras förändring är klar. Begreppet synliggör att det behövs mer utrymme än vad tvåkönsnormen tillåter och att det finns ett behov att kunna definiera sig på sitt egna sätt (DO & RFSL 2010).

I samhället finns en diskrimineringslag som skyddar transpersoner mot diskriminering och utsatthet (SFS 2008:567). SVT Nyheter rapporterar att många transpersoner diskrimineras i samhället. Dessutom lider många transpersoner av psykisk ohälsa och enligt Folkhälsomyndigheten har transpersoners livssituation blivit sämre. Det framgick att transpersoner drar sig från att göra vardagliga aktiviteter då de är rädda för hur de ska bemötas (SVT 2015). Kan det vara så att transpersoners situation är komplex och att det fortfarande råder mycket okunskap i samhället samtidigt som transpersoner känner sig utanför och oförstådda?

Löwdin ställer sig kritisk på föreläsningen till den nuvarande forskning som finns då de ofta inriktar sig på ett generaliserande och statistiskt sätt och inte lyckas utgå från fler faktorer. Varje transperson har en egen upplevelse utifrån många olika faktorer och därför föreslår

Löwdin att man borde inrikta sig mer åt att skapa undersökningar utifrån deras livsberättelser. Transpersoner är en enhetlig grupp men innehar samtidigt en stor variation av identiteter (Ur Samtiden 2015). Detta beskriver transpersoners komplexitet som bör därför uppmärksammas mer i samhället.

I en sociologisk kontext förklarar Ervin Goffman att individer som uppfattas som annorlunda av sin omgivning tillskrivs som avvikande i samhället (Goffman 2014:9f).

Vi ser det lämpligt att göra en fortsatt studie om transpersoners erfarenheter om att tillskrivas som avvikande i ett samhälle som präglas av en heteronorm. Då samhället inte är anpassat till olika varierande könsidentiteter försvåras transpersoners livsvillkor. Det blir problematiskt när det skapas ojämlika livsvillkor för transpersoner, då det kan uppstå bland annat diskriminering och ohälsa som följd. Vi ser att samhället har en bristfällig kunskap om detta fenomen och därför vill vi uppmärksamma transpersoners egna livsberättelser. Det finns ett behov av mer och utvecklad forskning i ämnet vilket gör det relevant att bidra med mer forskning utifrån transpersoners egna livsberättelser. Vi ser att vår studie utifrån ett sociologiskt perspektiv som ett relevant komplement till genusstudier.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med denna studie är att genom en intervjuundersökning skapa en förståelse för transpersoners identitetsutveckling utifrån deras livsberättelser och hur det påverkar deras livsvillkor. Utifrån informanternas livsberättelser vill vi även se till hur individens och omgivningens uppfattning är av transpersoner. Slutligen även se hur transpersoners välbefinnande påverkas av deras identitetsutveckling.

Frågeställning:

Hur beskriver transpersoner sin identitetsutveckling samt på vilket sätt påverkas informanterna av att ses som avvikande i deras livsberättelser?

2. Bakgrund

I detta kapitel kommer vi att presentera bakgrundsinformation från Folkhälsomyndigheten om hälsoläget bland transpersoner i Sverige. Därefter presenterar vi relevant tidigare forskning i form av vetenskapliga artiklar som belyser ett urval av studier i ämnet. Avslutningsvis diskuterar vi rapportens och artiklarnas relevans till vår studie.

2.1 Folkhälsomyndighetens studie

Folkhälsomyndighetens rapport *Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner - en rapport om hälsoläget bland transpersoner i Sverige* påvisar transpersoners hälsa i samhället (Folkhälsomyndigheten 2015:5). De flesta informanter upplevde ett bra hälsotillstånd men där få kände att de kunde leva överensstämmande med sin egen könsidentitet. Det som påverkade informanterna var deras ojämlika livsvillkor i samhället där de bland annat utsattes för diskriminering, våld och kränkning. Individerna påverkades negativt och där många uppgav att de led av psykisk ohälsa som uttrycktes via självmordstankar och försök till självmord. Cirka en tredjedel av informanterna angav att de övervägt självmord någon gång i sitt liv.

Mer än hälften av informanterna angav att de blivit utsatta för kränkningar de tre senaste månaderna på grund av sitt könsuttryck. Dessutom uppgav 65 % att de under det senaste året valt att avstå från aktiviteter på grund av oro över att bli diskriminerad. Folkhälsomyndighetens studie visade även att utsattheten för psykiskt våld under det senaste 12 månaderna var vanligt där mer än en tredjedel blivit utsatta. Endast en tiondel av informanterna uppgav att de kunde leva i enlighet med sin könsidentitet vilket starkt bekräftar transpersoners bristande livskvalitet inom samhället (ibid:12f).

2.2 Vetenskapliga artiklar

I artikeln *Somewhere under the rainbow: Exploring the identities and experiences of transpersons* förklaras att om alla individer, inklusive transpersoner, i denna värld ska kunna uttrycka sin identitet, öka förmågan till intimitet och sitt sexuella självbestämmande behövs en ny sexuell revolution. Syftet med studien var att undersöka kön och sexuella identiteter hos transpersoner. Detta för att undersöka hur grupper skiljer sig åt och för att undersöka de faktorer som de tror kan förbättra individens psykiska och fysiska välbefinnande. Forskarna använde sig av en kvantitativ metod som baserades på en web-enkät. Resultatet visade att det

fanns olika könsidentiteter och sexuella läggningar bland transpersoner. Forskarna betonade transpersonernas utmaningar och deras möten med konfrontationer. Det visade sig att ett socialt stöd och kvalitativa relationer skapade en bättre mental hälsa. Resultatet belyser hur viktigt det är att uppmärksamma komplexiteten hos transpersoner och nyckelrollen av transpersoners sociala stöd har. Resultatet visade även att transpersoners identitetsupplevelser är varierande och att forskning bör ta hänsyn till detta (Dargie et al 2014:60, 73)

I artikeln *Transgender stigma and health: A critical review of stigma determinants, mechanism and interventions* avsåg forskarna att synliggöra transpersoners erfarenheter av utbredda fördomar, diskriminering, våld samt andra former av stigma; genom att integrera litteratur om stigma med transpersoners erfarenheter i USA. Ur stigmatiseringen begränsades transpersoners möjligheter och tillgångar till resurser i många områden exempelvis inom sysselsättning och hälsovård (Jaclyn et al 2015:222). Transpersonerna stigmatiserades i alla nivåer. På en strukturell nivå yttrade detta sig i samhällsnormer, i direkta omgivningar, lagar och policys samt i välfärden. På en interpersonell nivå yttrade sig stigma i sociala normer, fördomar i både en omedveten och medveten form, sexuellt, psykiskt och fysiskt våld är vanligare samt särbehandlande möten bland annat inom vården. På en individuell nivå yttrade sig stigmat i den kognitiva, emotionella och beteendeprocessen, där individen upplevde krav på anpassning i miljön. Även en negativ psykologisk påverkan var framträdande. Forskarna uppmärksammade att stigmatiseringen påverkade transpersoners psykiska och fysiska hälsa negativt (ibid:224fff). I artikeln betonades vikten av mer forskning inom området (ibid:222).

I Michaela Rogers artikel *Transphobic "honour"- based abuse: a conceptual tool* uppmärksammades transpersoners utsatthet av ett hedersrelaterat våld av sin omgivning. Artikeln baserades på en kvalitativ intervjustudie av transpersoners erfarenheter av domestiskt våld och utsatthet i familjära relationer. För att kunna förtydliga det sociala problemet avsattes det teoretiska ramverket in i tre delar: könsidentitet, skam och stigma samt hedersbaserad ideologi (Rogers 2016:1f). Forskningen visade att transpersoners utsatthet var ett resultat av familjens upplevelse av skam och stigma, då synen av den traditionella familjesynen undermineras både inom familj och i dess omgivning. Transpersoner utsätts för psykologiskt, emotionellt, materiellt och fysiskt våld samt exkludering från omgivningen. Rogers belyste att det fanns en begränsad kunskap om transsubjektivet och dess sociala liv samt könsbaserat våld, vilket hon betonade behövs mer forskning i (ibid:13f).

I artikeln *Avoiding shame: young LGBT people, homophobia and self-destructive behaviours* rapporterades ett undersökningsresultat från en kvalitativ studie från Storbritannien som syftade till att undersöka sambandet mellan sexuella identiteter och självdestruktiva beteenden hos unga (McDermott et al 2008:815). 13 intervjuer genomfördes med elva fokusgrupper i åldrarna 16-25 i studien, där resultatet främst baserades på de fokusgrupper som hade HBTQ informanter deltagande (ibid:819). Studien baserades även på tidigare forskning som lyfte att personer med HBTQ identiteter har en högre självmordsrisk och sämre psykisk hälsa. Teoretiskt lyfte artikeln att skam och den sociala och kulturella heteronormen spelade in i den problematik forskarna undersökte (ibid:816ff). Studien förmedlade att det fanns ett tydligt samband mellan informanternas upplevelse av homofobi och deras självdestruktiva beteenden (ibid:820). Informanterna använder sig av strategier eller andra åtgärder vid möte av homofobi. Undvikandet av skam uttrycktes genom ett känslomässigt lidande (ibid:822). Samtidigt menade informanterna att det var viktigt att känna stolthet över sin identitet för att verka som motkraft mot den homofobi de möter (ibid:826). Hos de normbrytande individerna upplevde sig de unga som onormala, smutsiga och motbjudande. HBTQ-personer upplever inget stöd, är sårbara och använder därför individuella strategier för att undvika skam (ibid:815). Sårbarheten kan leda till självdestruktiva beteenden exempelvis genom självmordsförsök (ibid:826).

Den vetenskapliga artikeln *'Wouldn't it be easier if you continued to be a guy?' – a qualitative interview study of transsexual persons' experiences of encounters with healthcare professionals* behandlade transsexuellas erfarenheter vid möten med sjukvården i samband med könsbytesprocessen. Individer som är transsexuella genomgår olika metoder för att korrigera sitt kön genom hormoner och operationer. Stigmatisering är en vanlig upplevelse som kan öka risken för psykologisk ohälsa. Inom sjukvården är det vanligt att transsexuella blir illa behandlade. Studien är viktig att genomföra då kvalitativa studier inom dessa områden är få. Forskarna använde sig av kvalitativ metod och utgick ifrån semistrukturerade intervjuer med sex informanter. Informanterna var diagnoserade som transsexuell, de hade påbörjat sitt könsbyte och väntade på operation. Resultatet visade att informanterna upplevde ett bra bemötande av vårdpersonalen. De upplevde att vårdpersonalen var professionell, att de visade respekt över informanternas transsexuella integritet, att de var lyhörda och byggde ett förtroende. Dock upplevde informanterna att vårdpersonalens kunskapsnivåer varierade, att personalen utnyttjade deras maktpositioner, att information har undanhållits samt att de ofta benämndes med fel namn. Informanterna kände sig sårbara i könsbytesprocessen då de bland

annat utvecklade en nedlåtande och negativ syn på sig själva. Informanterna beskrev att de kände sig beroende av vårdpersonalen och att de externa kraven var höga. På grund av vårdpersonalens bristande förmåga att behandla transsexuella så uppmärksammade forskarna att sjukvården bör förbättra sitt arbete inom transfrågor (Von Vogelsang et al 2016:1).

2.3 Studiernas relevans

Då vi avser att besvara frågeställningen: Hur beskriver transpersoner sin identitetsutveckling samt på vilket sätt påverkas informanterna av att ses som avvikande i deras livsberättelser? är dessa studier nödvändiga för vår uppsats. Dessa studier ger oss en inblick i transpersoners problematiska erfarenheter och tillför den kunskap som finns inom forskning. Utifrån ovanstående studie från Folkhälsomyndigheten och utifrån vetenskapliga artiklar uppmärksammas transpersoners upplevelser av deras livssituation. De synliggör bland annat individens utsatthet, stigmatisering, skam och ger en överblick kring dess konsekvenser och hur det påverkar individernas välbefinnande. Det framkommer att individerna har försämrade livsvillkor i dagens samhälle på alla nivåer och att samhället präglas av en bristfällig kunskap och starka normer kring fenomenet. Artiklarna uppmärksammar därmed att detta behöver utvecklas och förbättras då det bidrar till negativa konsekvenser för transpersoner. Detta gör vår studie ytterst sociologisk relevant då vi har en ambition att uppmärksamma fenomenet i samhället i hopp om att förbättra transpersoners livsvillkor. Vi ser att en ökad uppmärksamhet kring fenomenet kan bidra till att samhället skapar en ökad förståelse och därigenom kan stigmatiseringen av transpersoner förminska.

3. Teori

I detta kapitlet presenterar vi de teorier som har en grund och genomgående röd tråd för vårt arbete. Uttag av Queerteorin presenteras i Heteronormativiteten och Butler - kön och genus, därefter presenteras Goffmans teori om Stigmatisering samt Scheffs begrepp Sociala band. Avslutningsvis presenteras teoriernas teoretiska relevans samt hur de tre teorierna hänger samman.

3.1 Queerteori - heteronormativiteten

I boken *Queerfeministisk agenda* skriver Tiina Rosenberg att kritiken av *heteronormativiteten* är en central del inom Queerteorin. Hon förklarar ur ett forskningssammanhang att heteronormativitet är institutioner, strukturer, relationer och handlingar som vidmakthåller heterosexualitet som något naturligt, enhetligt och allomfattande. Heteronormativiteten grundar sig på synen på en binär könsuppfattning och en hegemonisk heterosexuell norm. Detta är en aktiv norm och allt som faller utanför normen ses som avvikande och fel. En norm är ett slags ideal och i praktiken ett socialt regelsystem som är osynligt tills någon bryter mot den. Normalitet blir då en trygghet i känslan att uppfattas som avvikande, då det finns sociala och moraliska regler att följa. Det blir ett maktsystem som vidmakthåller normen.

Queerteoretiker är angelägna att studera och beskriva detta då normaliseringen resulterar i olika former av förtryck mot de som inte tillhör den rådande heteronormen. De två heteronormativitetens principer är: Exkludering - genom uteslutning och ett ”vi mot dem” skapas och Inkludering - assimilering genom införlivande (Rosenberg 2006:100ff).

3.1.1 Butler - kön och genus

I boken *Genus trubbel* är Judith Butler kritisk mot att den feministiska teorin har en snäv polariserad bild av kvinnan som det utsatta subjektet. Ur samhällspolitiska diskursen representeras kvinnan som underordnad (Butler 2007:49f). Butler kritiserar att kvinnan som subjekt blir allt för generaliserande och universellt, vilket skapas och vidmakthålls på ett icke intersektionellt sätt. Genom att kategorisera in könen på ett homogent sätt exkluderas stora grupper och innebörden av kön och genus begränsas av en snäv bild av kvinnligt och manligt (ibid:52f). Butler argumenterar för att män och kvinnor inte har några naturliga skillnader, ett kön sker inte automatiskt, utan det könet vi har är något vi skapat. Det är inte förrän vi

tillskrivs ett genus som vi får vårt kön i en social och kulturell konstruktion (Butler 2007:57f). Med begreppet: Performativitet menar Butler att kön är något vi gör genom upprepade allmänna handlingar, gester och utföranden som utspelas utifrån heteronormativa förväntningar av vad ett kön ska vara (Butler 2007:214). I en omedveten upprepning iscensätts vårt tillskrivna kön, genom typiska manliga eller kvinnliga attribut som könen har tillskrivits, vilket återskapar våra föreställningar kring kön (ibid:28,77). Performativitet tvingar in personer i tvåkönade normen genom bekräftelse eller sanktioner från omgivningen efter hur hen ”gör” sitt kön rätt eller fel (ibid:218).

Butler skriver i *Genus ogjort* att genus nu även förknippas med genusidentitet vilket är framträdande i transgenderismen. Att välja sin egen kropp betyder att hen navigerar bland normer som redan anlagts innan och före ens val. Vi är beroende av ett socialt stöd för att kunna utöva våra egna självbestämmande när det gäller vilken kropp eller genus individen har. Individers livsvillkor begränsas eller undertrycks när de inte tillåts att andas, begära, älska, och leva utifrån sin identitet. Det är viktigt att se riskerna med de etablerade identitetskategorierna som finns. När till exempel transsexuella endast har två alternativ, trots att det kan finnas behov av en bredare spektrum av identiteter för deras stabilitet (ibid:27ff).

3.2 Stigmatisering

Enligt Erving Goffman innebär en Stigmatisering när någon individ har egenskaper som skiljer individen från andra men också när individen skiljer sig från samhällets normer om hur en individ bör vara. Ett stigma kan ge uttryck på olika sätt bland annat genom kroppsliga avvikelser samt avvikelser i den personliga karaktären. Individen avviker därmed från det normala från våra sociala normer och från våra förväntningar på ett icke önskvärt sätt. Den stigmatiserade individen ses inte som helt mänsklig och genom detta uppstår diskriminering och försämrade livsmöjligheter. När dessa olikheter uppstår kan människan bli stämplad som utstött och ett stigma uppstår. Stigmat är förknippat med en oförmåga, en oduglighet och/eller ett handikapp. En individ som är misskreditabel döljer sitt stigma där omgivningen inte är medveten om avvikelserna och som misskrediterad är stigmat istället bekant, uppenbart och bekräftat av andra (Goffman 2014:9-13,51).

Den stigmatiserade intar oftast samma föreställningar, förväntningar och värderingar som alla andra men i många fall kan den stigmatiserade känna sig normal. Även fast den stigmatiserade tillhör många liknande kategorier som exempelvis kön och ålder så upplever

individerna ändå inte acceptans från andra. Detta uppstår på grund av att andra människor har erkänt individens stigmatisering. De normer och förväntningar som samhället har är oundvikliga att påverkas av och i många fall märker den stigmatiserade att den inte lever upp till de krav som samhället ställer. Eftersom att stigmatiseringen uttrycker något avvikande kommer individen till insikt att det är skamligt och en stark skamkänsla uppstår vilket kan leda till självhat. Ett sätt att minska sin stigmatisering är genom att genomföra korrigeringar av stigmat exempelvis genom plastikkirurgi (Goffman 2014:16f).

Stigma uppstår när stigmatiserade och ”normala” individer befinner sig i varandras fysiska närhet och därmed i samma sociala rum som folksamlingar. Stigmatiserade kan tendera att undvika sociala sammanhang och kan isolera sig då individen kan vara osäker kring hur denna kommer att identifieras av andra. Detta kan ge allvarliga konsekvenser såsom ängslighet, depression, misstänksamhet och förvirring (ibid:20f). En annan restriktion kan vara att dela upp och bara visa sitt stigma i speciella sammanhang (ibid:105). Stigmatiserade personer samlar sig gärna med andra som är i likartad situation. Här för att stärkas, ta ställning och få bort den stigmatiserade stämpeln som finns över gruppen (ibid:123ff).

3.3 Sociala band

Thomas Scheff menar att sociala band är viktiga i dagens samhälle och behövs för att individen ska känna sig komplett. Sociala band håller samhället samman och påverkas av individuella beteenden tillsammans med sociala strukturer och processer (Scheff 1994:4,15). Sociala band handlar om ett fungerande emotionellt band mellan individer, vilket kan utsättas för hot som påverkar individens emotioner. När interaktioner mellan individer misslyckas hamnar de i en inre emotionell konflikt och de sociala banden bryts. Om det sociala bandet är intakt syftar det till att skapa förändring och gemensam anpassning sker mellan individerna (ibid:7).

Inom sociala band uppstår främst två primära emotioner som benämns som stolthet och skam. Dessa emotioner är nödvändiga då de sänder signaler kring hur det sociala bandet utvecklas, det vill säga om det är stabilt eller osäkert. Emotionen stolthet uttrycks vid ett intakt band medans emotionen skam uttrycks vid ett hotat band. Stolthet och Skam uttrycks genom intensiva och automatiska kroppsliga tecken. Emotionerna genererar instinktiva signaler hos både individen och hos andra, för att på så sätt kommunicera om det sociala bandet. Vi reagerar automatiskt till att fastställa och upptäcka hot till våra sociala band (ibid:15,18f,70).

Inte sällan förknippas och förväxlas begreppet skam av andra känslor som skuld, ångest och pinsamhet. Skam uttrycks som intensiv och långvarig då den är smittsam inom och mellan de individer som befinner sig i interaktionen. Långvariga skamkänslor kan vara så våldsamt smärtsamma att individer önskar att undvika dem oavsett vad (Scheff 1994:17f). Scheff inspireras av Durkeims tankesätt, när individer upplever en minskad tillhörighet till en grupp tenderar individen att bli mer självmordsbenägen (ibid:72) Scheff inspireras även av Goffman om att när individen presenterar sig själv inför andra människor riskerar vi att bli avvisade. Avvisningen skapar ofta smärtsamma känslor som skam eller förödmjukelse. Detsamma gäller om vi blir accepterade när de presenterar sig själv tenderar att känna sig belönade av den behagliga känslan av stolthet. När det uppstår avvisning av en individ genom till exempel kritisering eller förolämpning och känslorna inte uppmärksammas uppstår en kedjereaktion av skam och ilska mellan bandet (ibid:74ff).

3.4 Teoretisk relevans

Dessa teorier är nödvändiga för att analysera och förklara vår uppsats, då vi avser att ta del av transpersoners berättelser av sin identitetsutveckling. Samtliga teorier har ett tydligt samband med varandra. Det heteronormativa samhället har en exkluderande effekt gentemot individer som ses som avvikande. Det normativa samhället är i en performativ kontext av att vi omedvetet upprätthåller en binär och stereotypisk kön av man och kvinna. Detta resulterar i både medvetna och omedvetna krav på individerna i samhället. Utifrån dessa förväntningar skapas stigmatiserade grupper i samhället, vilket även Goffman beskriver i sin teori om stigma. Då transpersoner ses som avvikande i samhället så skapas ett stigma och en avvikelse uppmärksammas. Denna oönskade stigmatisering som uppstår av omgivningen påverkar individens sociala band och tenderar till att hota deras relationer. Som stigmatiserad individ i ett könsnormaliserat samhälle med förlorade sociala band uppstår påföljder av att känna sig utanför. En inre skamkänsla kan leda till destruktivitet så som självmordstankar. Om individen istället bemöts i en positiv anda av omgivningen, känner sig individen sig lättad och en emotion av stolthet styrker denna istället. Queerteorin, Stigmatisering och Sociala band har en närliggande relation till varandra, som är nödvändiga för oss att förstå den komplexa samhällskontexten i helhet för vår studie. Butler teori om att vi konstruerar vår definition av kön är grunden till att samhället i stort uppmuntrar och reglerar transpersoner som något avvikande. Konsekvensen av att vara en transperson i ett könsbinärt samhälle skapar stigmatisering, vilket för med sig konsekvenser i hens livsvärld. Att ses som

stigmatiserad individ i samhället kan skapa skamkänslor och hota nuvarande sociala band, vilket i sin tur kan skapa en känsla av utanförskap och påverkar transpersoners livsvillkor i samhället.

4. Metod

I detta kapitel presenterar vi vårt metodologiska arbete i studien. Här kombinerar vi litterärmetodologisk fakta med våra egna reflektioner för att presentera vår uppsats metodansats, metodval, förförståelse, tillvägagångssätt, urval, etiska målsättningar samt analytiska arbete.

4.1 Fenomenologisk methodsansats

Kvale & Brinkmann beskriver att fenomenologi används i kvalitativa studier och syftar till att förstå olika sociala fenomen från individers upplevelser och perspektiv ur hens livsvärld. Det fenomenologiska förhållningssättet innefattar att vara objektiv och öppen, så att upplevelsen beskrivs förutsättningslöst. Vid en fenomenologisk livsvärldsintervju är det en förståelse av den levda vardagsvärld ur individens egna perspektiv forskaren är ute efter (Kvale & Brinkmann 2014:44f). Forskaren bör sträva efter att vara fri från fördomar och inte väga in sin förförståelse av sin forskningskunskap. Forskaren bör inneha kunskap i ämnet för att kunna erhålla en öppen dialog och tolkning under arbetets gång. Ur nyfikenhet och lyhördhet kan det empiriska materialet spegla individers beskrivning av händelser och utveckla nya och oväntade fenomen som kan uppstå (ibid:46ff). Birkler förklarar enkelt att fenomenologi handlar om att skapa en förståelse och kunskap för vad en individ är medveten om (Birkler 2008:109).

Vår studie har inspirerats av en fenomenologisk metodansats då vi ville utgå ifrån informanternas livsberättelser och därmed upprätthålla en objektivitet. Vi tyckte att ansatsen är lämplig då vi hade som avsikt att undersöka transpersoners perspektiv utifrån hens livsvärld. Frågeställningen: Hur beskriver transpersoner sin identitetsutveckling samt på vilket sätt påverkas informanterna av att ses som avvikande i deras livsberättelser? ser vi därmed som relevant utifrån vår fenomenologiska ansats. Därför var det användbart för oss att utgå från en fenomenologisk anda, från start tills insamlat empiriskt material. Detta för inneha ett öppet sinne och uppmuntra varandra att så nära som möjligt skapa en förståelse från informanternas perspektiv. När vår empiri var insamlad så valde vi att utgå från en hermeneutisk metodansats, vilket presenteras i avsnittet 4.9 Bearbetning och analys av material.

4.2 Kvalitativ metod

Ett överordnat mål för kvalitativ forskning är att nå insikt om fenomen som rör individer och situationer i deras sociala verklighet (Dalen 2007:11). I det kvalitativa arbetet finns det en flexibilitet som gör det möjligt att anpassa arbetet efter hur undersökningen utvecklar sig och insamling av material kan anpassas efter behov (Eliasson 2013:27). Den kvantitativa metoden har en vetenskapligt stram inriktning, vilket passar bättre när studien vill nå en bred generalisering och ett statistiskt resultat (Aspers 2013:33). Kvalitativ metod är ett övergripande begrepp som bygger på intervjuer, observationer eller textanalyser. Empirin från dessa metoder är ofta svåra att fånga upp och kan vara upplevelser, känslor, intentioner och tankar (Ahrne & Svensson 2011:11).

Vi såg det lämpligt att utgå från en kvalitativ forskningsmetod i vårt uppsatsarbete då vi har haft som avsikt att fördjupa oss i transpersoners livsberättelser, känslor och tankar ur deras sociala verklighet. Studien hade även varit möjlig att genomföra med kvantitativ metod genom att göra en statistiskt studie med hjälp av en enkät. Dock hade frågor som: hur många upplever? fått ställas istället. Vi ser att vår kvalitativa empiri blir mindre konkret och generaliseringsbar men vi avser synliggöra informanternas egna livsberättelser. Vi såg en stor fördel att under arbetets gång själva kunna välja när vårt material var mättat, då en kvalitativ metod innehar en bredare flexibilitet.

4.2.1 Semistrukturerade intervjuer som metodval

Intervjuer förklaras som en samtalsrelation där forskaren försöker att förstå informanten (Aspers 2011:139). Intervjuns mål är att få fram beskrivande information och kunskaper om hur andra människor upplever sin livssituation. Den kvalitativa intervjun är speciellt väl lämpad för att ge insikt om informanternas egna erfarenheter, tankar och känslor (Dalen 2007:9). Den semistrukturerade intervjun är inriktad på bestämda ämnen och frågeställningar som forskaren har valt ut i förväg (ibid:31). Det finns en viss flexibilitet i denna intervjuform, där forskaren kan följa upp de svar som informanten gett (Aspers 2011:143).

I vår studie har vi utgått från att skapa en förståelse för transpersoners livsberättelser och därför använde vi oss av semistrukturerade intervjuer. Denna intervjuform gav oss en möjlighet att vara flexibla i våra möten med informanterna, genom att informanterna själva fick möjlighet att berätta sin livsberättelse. Samtidigt som intervjun var strukturerad efter de

ämnena som intervjuguiden avsett undersöka utifrån vår frågeställning. En fördjupad förklaring av intervjuguiden kommer presenteras under rubriken 4.6 intervjuguidens upplägg.

4.3 Förförståelse

En förförståelse är den förkunskap som forskaren innehar, vilket både baseras från sina vardagliga erfarenheter, men även teoretisk från sin akademiska kunskap. En hög förförståelse är att forskaren kan tolka och ha en djupare förståelse i ämnet, men samtidigt finns det en risk att forskaren har förutfattade meningar i ämnet som förblindar materialet (Aspers 2011:38f). Det är därför viktigt att forskaren är reflexiv och medveten så att materialet inte blir färgat av sin förförståelse (Alvesson & Sköldberg 2008:25).

I vår studie hade vi ingen förförståelse baserat av egna erfarenheter att vara transperson, dock som författarpar hade vi en varierad kunskap om transpersoner och deras livsvillkor utifrån vår utbildning och medial information. Då vi avsåg ha en fenomenologisk ansats och utgå från informanternas livsberättelse ville vi inte riskera att färga vår studie med vår förförståelse. Vi såg det som viktigt vid vår interaktion och intervju med informanterna att upprätta en objektivitet för att vara respektfulla och inte ställa ledande frågor som påverkade studiens empiri. Vid analysdelen valde vi att utgå från en hermeneutisk ansats som presenteras i 4.9 Bearbetning och analys av material, då vi ville använda oss av den kunskap vi skapat av studien utifrån transpersonernas livsberättelser samt ur sociologisk teori för att fördjupa vår analys.

4.4 Tillvägagångssätt

Inledande i vår studie fördjupade vi oss i olika minoritetsgrupper som var utsatta i vårt samhälle, då det var ett ämne vi båda var intresserade att fördjupa oss i. Vi gjorde en mindre förstudie för att skapa större kunskap där vi fastställde att vi ville undersöka transpersoners livsvillkor.

Att studera det sociala innebär alltid att skapa en bild av ett fenomen eller händelse, vilket gör att vad vi än bestämmer oss för att studera, så är det redan teoretiskt bestämt. Detta gör att valet av metod är beroende av teoretiska utgångspunkter. Teorin är de beskrivande faktorerna som sedan kan undersökas utifrån en forskningsstrategi av det sociala (Sjöberg & Wästerfors 2008:85ff).

Då vår studie är sociologisk så såg vi att Goffmans teori om Stigmatisering samt även Scheffs begrepp om Sociala band som en lämplig teoretisk grund. Utefter teorierna bestämde vi oss att en kvalitativ intervjustudie var lämplig, då vi ville utgå från transpersoners livsberättelser och på så sätt synliggöra deras perspektiv. I ett tidigt skede kompletterade vi med Queerteorin som en bakgrundsförklaring för hur transpersoners förutsättningar påverkas av vårt heteronormativa samhälle. Då vi inte har egen erfarenhet av att vara transperson, såg vi det lämpligt att utgå från transpersoners livsberättelser. Vi valde därför att inspireras av en fenomenologisk methodsansats som grund för att fullt ut utgå från transpersoners egna perspektiv. Därav uppfyllde vi en mer objektiv ansats, där vår förförståelse inte stod i vägen för våra informanternas berättelser. Vi planerade att vi skulle byta methodsansats vid bearbetning och analysprocessen för att vi avsåg att göra en fördjupad sociologisk analys med hjälp av de teorier vi presenterar. Därmed är vår studie uppdelad i en fenomenologisk och hermeneutisk ansats.

Vi påbörjade tidigt i processen att ta kontakt med vår målgrupp och boka in intervjutillfällen, mer ingående beskrivning av vårt urval presenteras i 4.5 urval.

Vi träffade våra informanter runt om i Skåne där intervjuerna skedde på neutrala platser med slutna rum som bland annat fanns på bibliotek, privata kontor eller kommunala utrymmen. Då vi ansåg att transpersoner är en utsatt minoritet valde vi dess neutrala och slutna platserna för att skapa trygghet och anonymitet för våra informanter, där de kunde tala fritt utan hinder. Under våra semistrukturerade intervjuer utgick vi från vår intervjuguide (Bilaga 1), som presenteras i 4.6 intervjuguide genomgång.

Under tiden vi gjorde våra intervjuer så transkriberade vi vårt material. Då det visade sig att vi fick väldigt långa intervjuer samt för att vi fått ett stort och mättat material, så valde vi att avsluta intervjuerna efter vi nått den sjunde informanten.

När vi väl var klara med våra transkriberingar så gick vi över till att bearbeta och analysera materialet vilket presenteras mer ingående i avsnittet 4.9 Bearbetning och analys av material.

4.5 Urval

Vi valde att utgå från att intervjua transpersoner inom Skåne-regionen då vi av etiska skäl ville upprätthålla en anonymitet men också för att nå ett utspritt nätverk av informanter. Våra kriterier för våra informanter i studien var: personer som antingen inte identifierar sig till sitt

födda kön eller som inte identifierar sig till den rådande könsnorm som finns. Som vi presenterar i inledningen så finns det en bred variation om hur en transperson identifierar sig och därför valde vi att inte vara för snäva i våra kriterier. Detta för att vi som forskare inte skulle sätta en inledande definition av våra informanter innan vi träffats. Då transpersoner inte går att värva genom en lista eller telefonkatalog och därav göra urvalet slumpmässigt, så såg vi att det var lämpligast att använda oss av gatekeepers och snöbollsurval.

Ett snöbollsurval kan till exempel används i undersökning av informanter som är svåra att nå, som lever under svåra levnadsvillkor (Dahlen 2007:63f) eller när frågeställningen innehåller uppfattningar om samhället. Snöbollsurvalet inleds med en individ som passar till kriterierna för studien och därefter upplyser denna informanten om hen känner till någon som skulle passa in (Ahrne & Svensson 2013:43). En gatekeeper är en individ eller ett forum, som öppnat upp ett tillträde i socialt nätverk för forskaren. Personen förmedlar studien till de individer som passar in till kriterierna i undersökningen (ibid:95).

Vi använde oss av två personer som gatekeepers som vardera hänvisade oss en informant samt använde vi två HBTQ-forum på nätet som gatekeepers och därigenom lyckades vi värva två informanter (Bilaga 2). De sista tre informanterna nådde vi genom snöbollsurval. Vi såg en fördel med att sprida urvalet i olika former, för att inte samtliga informanter skulle känna varandra. Avsikten var att använda oss av åtta till tio personer i vår studie, men när vi började få svårigheter att nå fler informanter än sju samt att vi hade ett mycket omfattande material, så valde vi att stanna. Informanterna var mellan 16 och 39 år och detta såg vi som positivt då det gav oss en överblick i hur det var att vara transperson som ung men också i vuxen ålder.

4.6 Intervjuguidens upplägg

Vi inledde intervjuguiden (Bilaga 1) med ett presentationsbrev av vår studie och våra avsikter av intervjun för att informanterna skulle bemötas på ett etiskt lämpligt sätt. Genom att presentera denna information fick sedan informanterna själva ta ställning till om de ville delta. Intervjuguiden innehöll fem huvudteman. Avsnitten är indelade med fetttextade frågor som är fasta frågor vi ska ställa och även ofetttext som främst är till för att checka av olika inriktningar vi var intresserade av. För att upprätthålla vår fenomenologiska ansats var vi noga med att inte avbryta informanterna, utan att de själva fick berätta sin berättelse.

Temat Inledning hade som syfte att samla basfakta om informanten och även hur hen blev rekryterad till studien. Resterande teman är baserade utifrån Queerteorin, Stigmatisering och Sociala band som presenteras i avsnittet 4. Teori. Temat Könsnormen avsåg att fastställa hur informanten passade in i våra kriterier. Vi valde att be informanten själv beskriva hur hen upplevde samhället utifrån den könsnorm som fanns och hur hen upplevde sig passa in. Genom att be informanterna själva beskriva så kategoriserar vi inte informanterna. I temat Livsberättelse gav vi informanten möjlighet att beskriva sin egen livsberättelse. I temat Samhällets syn ville vi få omgivningens uppfattning om transpersoner. I det avslutande temat Hur påverkar detta individen lyfter vi individens påverkan av sin identitetsutveckling.

4.7 Validitet och reliabilitet

För att kunna genomföra en studie på ett bra sätt och undvika kritik för bristande trovärdighet, bör forskaren utgå från att nå en hög reliabilitet och validitet (Eliasson 2013:14). Reliabilitet innefattar forskningsresultatets tillförlitlighet. Denna bekräftas som tillförlitlig om studiens resultat kan reproduceras genom andra forskare vid en annan tidpunkt. Reliabiliteten kan påverkas om informanterna ger olika svar till olika forskare samt om de förändrar och utvecklar sina svar vid reproduktion av studien. Validitet innebär forskningens giltighet till sanningen och om studien undersöker det den påstås undersöka. Detta innefattar då om det insamlade materialet undersöker det fenomen som väckt det huvudsakliga syftet och frågeställningen (Kvale & Brinkmann 2014:295f).

Reliabiliteten i vår studie är till viss del låg då studien inte kommer kunna återskapas i exakthet. Detta ser vi då studien undersöker livsberättelser som kan förändras över tid. Reliabiliteten påverkar dock inte trovärdigheten då vi har utgått från informanternas egna livsberättelser, vilket var vårt syfte i studien. Vi ser att vår studie har en hög validitet, då vi har utgått från informanternas sanning i en fenomenologisk anda.

4.8 Etik

I studier som berör kvalitativa intervjuer finns det ett flertal olika etiska aspekter och överväganden att ta hänsyn till. Vid intervjuer möter forskaren ofta individer som lever under svåra levnadsförhållanden vilket förklarar behovet av att beröra etiska aspekter under studier (Dalen 2007:16,20). Forskningen får endast bedrivas om individen har ett frivilligt samtycke

och ska informeras om detta. Det är viktigt att vara tydlig och beskriva vad undersökningen har för syfte, vilka metoder som kommer användas samt hur resultatet kommer presenteras. I studier har forskare krav på sig att upprätthålla konfidentialitet, att informanternas personliga uppgifter behandlas med sekretess och inte lämnas ut till utomstående. Forskaren har även skyldighet att informera och försäkra informanterna om deras anonymitet i studiens presentation (Dalen 2008:21ff). Forskaren bör ta hänsyn till svaga och utsatta grupper då informanter kan inneha igenkännliga särdrag som gör att utomstående kan identifiera informanterna (ibid:25f). Forskarens roll är avgörande för den vetenskapliga kunskapens kvalitet och hållbarhet i de etiska beslut som fattas under undersökningens gång. Det moraliska ansvaret hos forskaren handlar om hens moraliska integritet, empati, känslighet och engagemang i moraliska frågor (Kvale & Binkmann 2014:111).

Vi har tagit hänsyn till de etiska aspekterna, varit reflexiva under arbetets gång för att upprätthålla både våra informanternas och studiens integritet. Då vi intervjuade informanter i ett ämne som är känsligt och utsatt så har vi varit extra noga med vårt upprätthållande av empati och känslighet. Vi har även varit noga med att se till att anonymiteten upprätthålls. Vi valde att utesluta material som kunde avslöja informanternas identitet, samma etiska grund som gjorde att vi valde informanter runt om i Skåne. Vi har varit noga att informera informanterna om deras frivillighet och anonymitet i ansökningsbrev (Bilaga 2), vid bokningstillfälle samt vid intervjutillfället. Vid intervjutillfället har informanterna haft möjlighet att ställa frågor och att godkänna sitt deltagande. Vi har varit noga med att undanhålla transkriberingarna från obehöriga samt att radera samtliga inspelningar efter de transkriberats.

4.9 Bearbetning och analys av material

För att få en överblick av det empiriska materialet för analys och hypotesprövning kan kategorisering göras. Meningen i långa intervjuuttalanden reduceras till kategorier som antingen är förbestämda eller kan växa fram under analysens gång (Kvale och Brinkmann 2014:243f).

Vi processade vårt material efter vår frågeställning och teori vilket skapade fem lämpliga teman: Begreppet transperson, Beskrivning av samhällets könsnormer, Beskrivning av att uppfattas som avvikande, Anpassa sin identitet till omgivningen och Inverkan på individen som uppfattas som avvikande. Dessa teman blev sedan även rubriker i vårt resultat.

I vår analys valde vi använda oss av hermeneutisk meningstolkning. Hermeneutik är en metodlära för tolkning av meningsfulla fenomen och vilket gör det möjligt att förstå meningen i materialet (Gilje & Grimen 2014:171,173). Genom att tolka empiri utifrån att se på delar av den insamlade datan samtidigt som man relaterar dessa delar till en helhet; genom en så kallad hermeneutisk cirkel skapas en bredare förståelse för det fenomen som studeras (Kvale & Brinkmann 2014:252f). En analys kan göras abduktivt, genom att utgå från empirin samtidigt som teorier används. Dessa kan komplettera varandra i en växelvis tolkning av forskningen som ska förstås och förklaras (Dalen 2007:121).

Vi tyckte att en hermeneutisk analysansats passade bäst in på vår studie då vi ville undersöka informanternas livsberättelser, jämförde dessa och hittar likheter och olikheter däremellan. Samtidigt använde vi oss av Queerteorin, Stigmatisering och Sociala band för att kunna förklara det material vi presenterat i resultatdelen genom en abduktionsanalys. Tolkningen av materialet blev jämförda i alla delar tillsammans med olika teoretiska inriktningar, både på samhälls-, grupp- och individnivå, vilket resulteras i en analys i en hermeneutisk cirkel.

Utifrån analysen av vår empiri valde vi att dela in analysavsnittet i teman, som speglar resultatets teman, teoretiska utgångspunkter samt frågeställning och syfte: Beskrivning av samhällets heteronormativiteten, Att uppfattas som avvikande och Inverkan på individen samt anpassning av sin identitet.

5. Resultat

I detta kapitel kommer vi presentera resultatet av vårt insamlade empiriska material. Här delar vi upp resultatet i sex teman: Presentation av informanter, Begreppet transperson, Beskrivning av samhällets könsnormer, Beskrivning av att uppfattas som avvikande, Anpassa sin identitet till omgivningen samt Inverkan på individen kring att uppfattas som avvikande som belyser vår frågeställning: Hur beskriver transpersoner sin identitetsutveckling samt på vilket sätt påverkas informanterna av att ses som avvikande i deras livsberättelser? Avslutningsvis presenteras en resultatsammanfattning.

5.1 Presentation av informanter

I resultatet har vi valt att presentera våra informanter med siffror. Vi ansåg att användningen av fiktiva namn inte var lämpligt då vi intervjuat individer som har en varierande könsidentifiering samt för att upprätthålla deras anonymitet. Vi kommer använda oss av det pronomen (han, hon eller hen) som informanten identifierar sig i presentationen av resultatet.

Informant 1: 39 år och arbetar inom den offentliga sektorn. Har genomgått sin transformering till kvinna.

Informant 2: 28 år och är studerande samt arbetar inom vården. Identifierar sig inte till sitt biologiska kön och är under utredning för att transformeras till man.

Informant 3: 16 år och är studerande. Identifierar sig inte till sitt biologiska kön och väntar på utredning för att transformeras till man.

Informant 4: 24 år och är studerande. Identifierar sig inte till sitt biologiska kön och väntar på utredning för att transformeras till man.

Informant 5: 23 år och är studerande. Identifierar sig inte till sitt biologiska kön och väntar på utredning för att transformeras till man.

Informant 6: 32 år och är arbetslös. Hen identifierar sig till båda manliga och kvinnliga drag.

Informant 7: 21 år och är studerande. Hen är ickebinär transperson och identifierar sig inte till något kön.

5.2 Begreppet transperson

Vi har valt att definiera våra informanter som transpersoner efter den definition vi presenterar i inledningen. Dock tycker vi det är viktigt att uppmärksamma att våra informanter har en varierande syn på begreppet transperson och identifierar sig olika till detta. En del av informanterna ser sig som en transperson hela tiden. Informant 4 identifierar sig inte som transperson utan ser sig istället gå igenom en könskorrigering och beskriver att begreppet transperson har en negativ stämpel. Dock ser han att begreppet är användbart vid förklaring och diskussion med andra om sin livsförändring. Informant 1 identifierade sig som transperson under sin tid som identitetssökande och under sin transformering. När hon uppfyllt detta, upplevde hon att begreppet inte längre var relevant. Detta är något även informant 5 poängterat, då han ser sig som transperson tills han har genomgått sin transformering. Informant 6 ser sig själv inte som en transperson. Informant 3 beskriver hur han relaterar till begreppet transperson:

Det är när könsidentiteten inte stämmer överens med det biologiska och juridiska könet (...) men jag tänker på mig själv och andra i den situationen. (Informant 3)

Informanten förklarar hur han valt att vara man, vilket inte stämde överens med det biologiska kön han föddes med. Men även för hur begreppet transperson även handlar om andra som är i samma situation som honom. Generellt ser vi att informanterna förklarar begreppet transpersons utifrån sin egen berättelse och vardag.

5.3 Beskrivning av samhällets könsnormer

Samtliga informanter beskriver att de har ett stort medvetande om samhällets normer och har därför varit tvungna till att ifrågasätta sin egen identitet. Informant 1 och 7 beskriver de förväntningar som finns inom könsroller, där de själva inte upplever sig kunna uppfylla detta inom samhället. Informant 1 tar för sig, syns och hörs, vilket är egenskaper som hon anser kritiserar av andra då hon motsätter den typiska kvinnliga rollen. Informant 7 upplever att hen inte kan uppfylla de förväntningar som finns på det kvinnliga könet:

Att definitivt att vilja ha barn, vilja vara någon slags mammafigur. Det är en väldigt allmän åsikt om kvinnor, att man ska vara en bra mamma. Och jag har aldrig känt att jag ens vill ha barn. (...) Det har varit en grundpelare i bilden att vara kvinna hela mitt liv. Också har jag känt att den bilden kan jag inte leva upp till alls. (Informant 7)

Här ser vi att informanten beskriver hur konfliktfyllt det kan vara att ha normbrytande könsidentitet i samhället.

En del av informanterna har alltid uppfattat sig själva och av andra som en pojkflicka. Detta uttryckte sig i deras klädstil, sitt beteende och i val av aktiviteter. De beskriver att omgivningen såg dem som könsöverskridande och normbrytande som framförallt uttrycktes under skolgången. Uppdelning av flickor och pojkar klassvis i skolan beskrivs som vanligt. Detta blev problematiskt för informant 2, 3 och 7 då de inte såg sig passa in i det biologiska kön som läraren kategoriserat in dem i.

Ett annat problem som uppmärksammas är offentliga könsdelade omklädningsrum. Detta uppmärksammar informant 6 som beskriver att hen inte kan ta del av utrymmena då hen är könsöverskridande. Denna problematik lyfter även informanterna 2, 3 och 5 då deras utseende och fysiska kön är motsägande vilket skapade jobbiga situationer för dem. Informant 2 beskriver:

Det började egentligen i lågstadiet, då tjejerna blev rädda när de kom in, då trodde de att jag var en kille och de skrek när jag kom in. Så det blev jobbigt att det blev en krock. Och sen så blev det att jag vägrade gymnastiken, också skulle jag försöka få ett sjukintyg på att jag slapp vara med i idrotten, just för att det var jobbigt nog som det var. (Informant 2)

För informant 2 var detta en svår upplevelse att hantera vilket påverkade att han inte längre ville ingå i idrottsliga sammanhang. Detta beskriver problematiken hos informanterna kring offentliga omklädningsrum och hur de inte välkomnas i rummet.

Informant 2, 3 och 5 upplever att sjukvården har haft varierande kvalitet i deras sammanhang. Samtliga informanter beskriver att de upplever bristande och dålig sjukvård. Detta uttrycks genom att sjukvården har en bristfällande kunskap samt är dålig på att informera patienterna om vad som pågår och vad som ska ske i deras process. Informant 4 uttrycker sig:

Sjukvården sköter inte det här bra (...) man måste verkligen kolla upp och läsa på, för att vara på dem. (Informant 4)

Här beskriver informanten hur han måste agera som en expert, vilket även informanterna 1 och 2 upplevt. I dessa situationer har de fått tala om för hur sjukvården ska gå tillväga för att påbörja praxis så som pappersarbeten och vart remissen ska skickas, vilket ses som påfrestande.

Dessutom beskriver informant 2 och 7 att det finns begränsade vårdresurser och platser som behandlar transpersoner. Ett annat problem som upplysts av de flesta informanterna är en lång väntetid för utredning som skapar frustration och nedstämdhet. Det är viktigt för dessa informanter att fort komma in i utredningsprocessen för deras välmående ska förbättras.

Att ha en ickebinär könsidentitet försvårar möjligheterna och rättigheterna inom sjukvården för informant 6 och 7. Informant 7 beskriver sin kontakt med sjukvården:

Om man hela tiden ska fejka att man är binär transperson, om man vill ha testosteron till exempel, så måste man säga att man är transkille i två år, vilket är jättejobbigt. (Informant 7)

Detta gör att hen väljer att undvika att be om hjälp av sjukvården då sjukvården präglas av en allt för binär kultur. Informant 6 upplever att läkaren inte förstår att hen är ickebinär. Läkaren har problem med att tilltala informantens rätta namn när hen ville starta sin hormonbehandling.

5.4 Beskrivning av att uppfattas som avvikande

Det egna medvetandet

Redan som barn har våra informanter haft en stor medvetenhet om att samhället definierar dem som avvikande vilket beskrivs som en känsla att något är fel. Det handlar om att de uppmärksammat att de inte passar in i könsnormen, som vi beskrivit ovan. Vanligt förekommande hos informant 2 och 3 var en beskrivning om hur omgivningen uppmärksammade informanternas klädsel som barn, vilket informant 3 beskriver:

Jag kommer ihåg när jag var sex år gammal så var jag där med spiderman badbyxor på stranden (...), flera stycken som stannade upp stirrade på mig (...) hallå varför har tjejen badbyxor, varför kan man inte bara låta andra vara som de vill? Jag förstår inte. (Informant 3)

Här ser vi hur informanten blev medveten om avvikelserna genom de kommentarer och situationer som uppstod. Dessa situationer bidrar till att informanten socialiseras in till att vara fel.

När en del informanter sedan började skolan hade de en önskan om att uttrycka manliga attribut. Informanterna 2 och 3 tillrättavisas av skolan på grund av att de avvek från sitt biologiska kön. Andra sätt som informanterna 1, 6 och 7 insett sin avvikelse i uppväxten är en

generell känsla av att inte passa in i könsidentiteten, att ifrågasätta sin sexualitet eller att vilja använda andra könsbrytande attribut och aktiviteter.

I tonåren fastställde de flesta av våra informanter att de hade enligt omgivningen en avvikande könsidentitet. Detta uppnåddes när de började ifrågasätta sin identitet, söka information och vända sig till olika sociala grupper. Informant 7 beskriver hur hen vände sig till HBTQ-kretsen för att bekräfta sin identitet som transperson:

Jag har varit ganska aktiv i HBTQ-kretsar sedan jag var ganska ung, typ 14-15. Men då var det mest att, ok jag förstår att jag inte är riktigt som alla andra, men jag vet inte vad det är för fel. (...) sen när jag var 18-19, så hade jag träffat så pass många som identifierade sig som ickebinära transpersoner. Och jag kände hela tiden, men får jag verkligen vara med er? Är jag tillräckligt trans för att få säga att jag är det? Sen så bara luftade jag det med en av mina kompisar, att jag inte som kände mig tillräckligt trans för att tillhöra dem (...) Så fick jag jättemycket stöd av den kompisen, men det är klart att om du känner det, så är det klart att du kan kalla dig trans. (Informant 7)

Här ser vi hur informanten har en medvetenhet om att ses som avvikande och sedan vände sig till likasinnade för att få bekräftelse av andra för att fastställa sin identitet.

Omgivningens medvetande

Samtliga informanter har dolt sin avvikelser för familj och vänner tills de fastställt sin rätta identitet. Något som uttryckts är att de känner en rädsla inför att komma ut för omgivningen då de förväntat sig negativa reaktioner. Informant 3 beskriver sin upplevelse:

Jag hade till och med byggt upp en plan i mitt huvud jag skulle (...) flytta till Mexiko eller något och aldrig mer komma tillbaka, jag hade en flyktplan (...). Du förväntar dig på det värsta (...) jag har ju haft folk tidigare som lämnat mig för de trott att jag var trans, de hade ju rätt men det är lite skevt. (Informant 3)

Denna beskrivningen visar hur konfliktfyllt och problematiskt det kan vara för transpersoner att komma ut, där informanten präglas av starka fördomar om hur omgivningen ska reagera.

När informanterna kom ut för sin omgivning beskriver alla informanter att de upplevt antingen acceptans eller stöttning i mer eller mindre grad av sina familjer. Här beskriver informant 5 sin upplevelse:

De sa att de älskar mig för den jag är och att de accepterar mig. De tog det riktigt bra och tog det inte dåligt alls. (...) De sa bara att du är fortfarande du, du ska inte känna att vara rädd för oss att berätta saker för oss så det var ungefär det. (Informant 5)

Familjen visade sig vara stöttande och accepterande inför informantens identitet och här igen visas hur svårt det är att komma ut inför sina närmaste.

En del informanter har gemensamma beskrivningar av att deras familjer inte blev förvånade när de uttryckt sin förändring gällande sin identitet. När det gäller vänner har informanterna uttryckt varierande reaktioner med ett mer eller mindre accepterande av deras identitet.

Att vara transperson beskrivs av våra informanter som något som uppmärksammas av omgivningen de möter. Det handlar allt från blickar, stirrande, viskningar och tysta kommentarer till mer uttryckliga rop, konfrontationer och kränkande kommentarer. Informant 3, 5 och 7 beskriver att de mött transfobi. Här beskriver informant 7 sin upplevelse av transfobi:

Det var en tjej i klassen som skulle ha kalas och vi hade regler att man måste bjuda alla för att bjuda i skolan, annars får du inte bjuda för de är taskigt att lämna framför klassen. Mamman hon ville ju inte bjuda mig, och inte ungen heller och inte deras pappa, så mamman ställer sig precis utanför dörren till kapprummet och delar ut till alla förutom mig, och sen när hon ser mig så skrattar hon bara mig i mitt ansikte. Och i efterhand har jag fått veta att de inte ville ha ett transbarn i sitt hem. (Informant 3)

Informanten summerar den problematik kring att vara en transperson och lyfter vad de riskerar att bemöta i sin vardag.

En problematik som en del informanter upplevt är att omgivningen, såsom släkt och bekanta, inte vill acceptera deras identitetsförändring. Det finns en utsatthet i att vara på stora släkträffar beskriver informant 5:

(...) jag har tatueringar och klär mig som en kille, de tycker det är lite konstigt faktiskt. De lever kvar i det gamla. Så när jag är på familjeträffar så är det jättejobbigt, för att de går fram till mig och diskuterar mig med mig själv. (Informant 5)

Här möts han av konfrontationer av släktingar som inte accepterar och ifrågasätter hans val. Informant 4 och 6 berättar att en del som kände dem tidigare inte väljer att tilltala dem med

deras nya namn. Informant 2 beskriver hur gamla vänner ibland inte helt accepterar hans identitetsförändring. Vid konfrontationer med någon utomstående beskriver han:

Och då tyckte mina vänner att alltså du överreagerade lite. (...) där kände jag att de inte varit så stöttande i det hela, utan de ser bara från deras perspektiv. Visst de frågar mycket, men de är ändå mina bästa vänner, men de har aldrig riktigt förstått hela den vägen. (Informant 2)

Här ser vi att vännernas stöd brister när han egentligen mest behöver det, vilket påvisar deras bristande förståelse och acceptans.

Informant 2 beskriver hur han känner press på att vara en stereotypisk man, vilket han beskriver kan vara problematiskt:

Men någonstans så vill jag inte passa in för att jag ser hur män betar sig och jag är inte den stereotypiska mannen, som säger - nej men hon hade kort kjol och då var det helt ok, och att de kan inte ta ett nej. Ett nej är ett nej. (...) bara för att jag kan vara lite små feminin ibland (...). Jag har fått frågan många gånger om jag är böj, men många män är också feminina och omtänksamma. De finns de männen också. (Informant 2)

Här skapas en konflikt mellan att uppfylla de normativa förväntningar som finns och hur informanten själv vill vara. Även beskriver informanten att omgivningen har ett alltför stort fokus på att man inte blir en "riktig" man förrän ett könsbyte genomförts.

Relationer under sin identitetsförändring kan vara problematiskt menar informant 1, 2 och 4 där de beskriver att sexualiteten och det fysiska könet krockar med den sexualitet och attraktion som parterna har. Även om relationen är accepterande så beskriver informant 4 och 6 att det förväntas regleras och döljas för partners familj.

Samhällets medvetenhet

Arbetsökandet kan vara begränsande för transpersoner. Informant 2 och 5 beskriver en utsatthet när de sitter vid intervju och deras personnummer och namn inte passar ihop och att de inte alltid har känt sig redo att "komma ut". Informant 6 ser att hen inte ens kommer vidare i rekryteringsprocessen på grund av sin identitet och blir bemött av okunskap från arbetsförmedlingen. Informant 7 väljer att inte komma ut på arbetsplatsen för att undvika den utsatthet som hen ser kan uppstå. Dock beskriver informant 2 och 5 att de i sina nuvarande arbeten får mycket stöd och förståelse på arbetsplatsen. Informant 2 beskriver att

arbetskamraterna är nyfikna och ställer frågor om hans process och att han ser det som positivt att kunna vara en slags expert för dem.

Samtliga informanter upplever att media tidigare har rapporterat en negativ bild av transpersoner än nu, dock anser de att det behövs utvecklas mer. Informant 2 nämner att media speglar hur omgivningen ser på transpersoner. Informanterna 1, 4 och 5 nämner att medias ökade uppmärksamhet kring transpersoner har påverkat samhället. Numera upplevs transpersoner som vanligt förekommande i samhället. Informant 4 beskriver:

Dokumentärer i Norge (...) visar det också bra, för då får folk mer förståelse att det finns den här kategorin av människor. (Informant 4)

Här beskrivs hur den ökade uppmärksamheten kring transpersoner skapar en större acceptans och förståelse för transpersoner i samhället.

Dock beskriver alla informanter att samhället i stort fortfarande har en bristande förståelse kring transpersoner och informanterna 3, 4 och 7 ser det som problematiskt att omgivningen sätter etikett på individer som avvikande. Informant 4 resonerar kring sociala media:

Sen om man är en transperson, det finns många som är väldigt öppna med det på sociala media och bloggar om det och det då blir det att folk stämplar - ja men shit, det är han eller hon som är transperson och man vill inte ha den stämpeln. (Informant 4)

Informanter beskriver de negativa effekterna som även kan uppstå när transpersoner synliggörs i media och kan istället stärka de fördomar som råder.

5.5 Anpassa sin identitet till omgivningen

De flesta informanterna normaliserar sin identitet på olika sätt genom klädsel, aktiviteter och beteende kring den identitet de förknippar sig med. Informant 4 berättar:

När jag var mellan 20-23 och jag har inte den där ljusa kvinnorösten, och inte mörka mansrösten. Då försökte jag förvränga rösten. (Informant 4)

Här ser vi att informanten väljer att anpassa sin röst för att förstärka sin manliga identitet och därför minska omgivningens uppmärksamhet.

De flesta informanterna har gjort eller har avsikt att göra någon slags förändring med sin kropp för att förstärka deras könsidentitet, såsom hormonbehandling eller operation.

Informant 4 och 5 berättar att de i vissa situationer valt att anpassa sig efter omgivningen gällande sitt beteende och sin klädstil för att ta hänsyn. Informant 4 säger:

(...) jag har valt att typ avbryta utredningen två gånger för att visa respekt mot de runt omkring mig. (Informant 4)

Vi kan tydligt se att det är viktigt för informanten att ta hänsyn och anpassa sig till sin familj.

Informant 5 beskriver att han förändrar både sin klädsel och sitt beteende vid släkträffar på grund av respekt för att undvika konflikter. Han är även tvungen att reglera sitt humör i skolan trots sin dagliga kamp i sitt identitetssökande.

De flesta informanterna berättar att deras könsidentitet i den allmänna omgivningen i övrigt döljs på grund av att allmänheten ser dem som en i mängden. Informant 6 och 7 som är ickebinära transpersoner har inte möjlighet att välja *en* könsidentitet. Informant 6 uttrycker sin könsidentitet genom att använda olika klädsliga attribut för att förstärka både sin manliga och kvinnliga sida. Informant 7 gör i motsatt då hens stil är könsneutral och inte utmärkande, vilket gör att hen uppfattas som en i mängden av omgivningen. Informant 6 och 7 har valt att inte anpassa sig till omgivningen.

5.6 Inverkan på individen kring att uppfattas som avvikande

Samtliga informanter beskriver att deras identitetsutveckling har påverkat dem på olika sätt. De beskriver sedan tidigare att de mer eller mindre mått dåligt i deras identitetsprocess och att det påverkat deras hälsa och välmående negativt. Samtliga informanter förutom informant 7 beskriver att de generellt sett mår bättre idag.

Informant 2, 3 och 5 beskriver att de haft perioder i sina liv som varit destruktiva. Deras liv har präglats av depression och självmordstankar men också hos informanterna 2 och 5 självmordsförsök. Informanterna 2, 3 och 5 beskriver:

För tre år sedan och vi var inne i stan (...) den dagen mådde jag inte bra alls så vi stod på tågstationen och jag tänkte försvinna, för jag har försökt flera gånger. (Informant 5)

Jag så trött på livet och jag hade försökt ta självmord, många gånger. Men jag lyckades inte för (...) det som alltid har hindrat mig, det är att när man väl begraver mig, så skulle det stå helt fel på gravstenen. Älskade dotter - bara hela den, det var ju inte jag. Då skulle det ligga helt fel person i den graven. Det var alltid den som hindrade mig. (Informant 2)

En tanke som har hållit mig i livet i alla dessa år, de där att dör jag nu så dör jag som tjej, och jag tänkte inte låta det hända. (Informant 3)

Dessa beskrivningar visar hur destruktivt och svårt det kan vara att vara identitetssökande. Vi kan tydligt se en inre konflikt som informanterna får bära med sig dagligen, vilket i sin tur leder till psykisk ohälsa och ohälsosamma tankar.

5.7 Resultatsammanfattning

Informanterna berättar att de har varit tvungna att ifrågasätta sin egna identitet på grund av samhällets normer. Samhället ser informanterna som avvikande vilket har yttrats genom en känsla att något är fel. Informanterna upplever bland annat att de inte kan uppfylla samhällets förväntningar gällande könsroller i samhället i stort då omgivningen såg dem som könsöverskridande och normbrytande. Denna upplevelse har yttrat sig då de uttryckt sina personliga egenskaper och attribut. Informanterna uppger att samhället i stort har en bristande förståelse för transpersoner. Samtliga informanter beskriver att samhällets syn på deras avvikelse och utveckling har påverkat dem på olika sätt. De har mer eller mindre mått dåligt i deras identitetsprocess och uttrycker att det påverkat deras hälsa och välmående negativt. Informanterna har bland annat upplevt destruktiva perioder i sina liv som präglats av depression, självmordstankar, självmordsförsök och generellt en känsla av utanförskap. Avslutningsvis påvisar informanternas livsberättelser hur destruktivt och problematiskt det kan vara att vara identitetssökande i ett heteronormativt samhälle.

6. Analys

I detta kapitel kommer vi att presentera vår analys av vårt resultat. Detta presenteras i dessa teman: Beskrivning av samhällets heteronormativitet, Att uppfattas som avvikande och Inverkan på individen samt anpassning av sin identitet. Här förklarar vi hur transpersoner beskriver sin identitetsutveckling samt på vilket sätt informanterna påverkas av att ses som avvikande i deras livsberättelser genom att använda våra teoretiska utgångspunkter.

6.1 Beskrivning av samhällets heteronormativitet

Det är tydligt att informanterna och samhället präglas av heteronormativitet. Det heteronormativa samhället bygger på en binär könsuppfattning och en hegemonisk sexualitet, vilket är en central del i queerteorin. Rosenberg menar att allt som faller utom normen bryter mot de ideal och det sociala system som är uppbyggt, vilket kan ses som ett slags regelverk (Rosenberg 2006:100f). Utifrån våra informanters livsberättelser ser vi att de är medvetna om samhällets normer. Därför har de varit tvungna att ifrågasätta den binära könsuppfattningen, då de själva anser att de inte kan uppfylla normaliteten. Informanterna beskriver att de inte kunde uppfylla de könsroller som finns gällande de oskrivna sociala regler som uppstått. Informanterna är därför medvetna om att de riskerar att exkluderas av samhället. Vidare ser vi att det blir en komplexitet i att informanter beskriver att det finns en press av omgivningen att vara ett stereotypiskt kön både i beteende, i sexualiteten och i fysisk transformering vilket Rosenberg (2006) även nämner med heteronormativiteten. Då samhället styrs av en binär könsroll så finns det därmed inte utrymme för en variation av könskategorier. Butler uttrycker en problematik när det endast finns två identitetskategorier, man eller kvinna, då transpersoner kan ha ett behov av ett bredare spektrum av identiteter (Butler 2007:53). Våra informanter har en varierande beskrivning av sin identitet, vilket gör det problematiskt när de ska fastställa sin egna identitet. Speciellt för informant 6 och 7 som antingen identifierar sig till båda könen eller inte identifierar sig alls till ett kön. I Butlers teori om performativitet, att vi skapar de kön som finns, så ser vi en dubbel problematik då informanterna inte identifierar sig till ett kön eller identifierar sig till båda könen och riskerar ännu mer att ses som avvikande, då de inte efterföljer den rådande könsnormen som finns.

Våra informanter har haft en varierande identifiering till begreppet transperson. Detta kan vi se beror på just den variation av sin egna identitetssökande och den rådande könskategorisering som finns. Några av informanterna nämner att samhället i övrigt har en

negativ syn på transpersoner vilket kan vara en bidragande faktor till att de inte identifiera sig till detta. Utifrån Goffmans begrepp stigmatisering ses individer som skiljer sig ifrån samhällets normer gällande hur en individ bör vara som avvikande (Goffman 2014:9-13). Detta ser vi kan vara en förklaring till att våra informanter har en varierande identifikation till begreppet transperson, då begreppet har en negativ stämpel.

Sjukvården ser vi tar en stor plats i informanternas liv då de är i en identitetsutveckling. I deras kontakt med sjukvården har alla informanter förutom en uttryckt att sjukvården behöver förbättras och att de präglas av okunskap. Detta ser vi beror på, precis som Rosenberg menar, att heteronormativiteten upprätthålls på våra institutioner i samhället, genom den binära könsuppfattningen och den hegemoniska heterosexuella normen som råder (Rosenberg 2006:100f). Konstruktionsprocessen av kön är omedveten (Butler 2007:28,77), vilket är en förklaring till varför sjukvårdspersonal inte förstår transpersoners process. Därför ser vi att sjukvården inte är anpassad till att möta individer som är könsnormbrytande. Det blir problematiskt då våra informanter har i många fall mer kunskap än sjukvården. Detta leder till att många av våra informanter upplever sig som experter och får vägleda sjukvården inom processen för att få den vård som de har rätt till. Det resulterar till en brist på tillit till sjukvården där de säger sig behöva kontrollera och bevaka processen. Något vi ser som alarmerande är att våra informanter beskriver att sjukvården har väldigt begränsade resurser och har lång väntetid. Här påverkas våra informanter negativt då de ser att en fortgående process bidrar till ett ökat välmående. Då sjukvården har en bristfällig kunskap kring könsbrytande individer ser vi att transpersoner kan uppleva en känsla av exkludering i samhället. Vi ser detta som diskriminerande då alla individer ska kunna ha tillgång och få hjälp för att ges samma livsvillkor som alla andra i samhället.

Att transpersoner är utsatta inom sjukvården presenterades även i den vetenskapliga artikeln *'Wouldn't it be easier if you continued to be a guy?' – a qualitative interview study of transsexual persons' experiences of encounters with healthcare professionals*. Forskarna uppmärksammar att transpersoner hamnar i en sårbar och underordnad maktposition då de är i en beroendeställning av vårdpersonalens krav. Även synliggörs det att det finns en varierande kunskap i området och att bemötandet av patienterna ofta är bristfälligt (Von Vogelsang et al 2016:1). Här ser vi kunna göra paralleller mellan denna studien och vår egen. Då vi ser att våra informanter är stigmatiserade i samhället så befinner de sig i en

underordnad position. Denna underordnade positionen yttrar sig tydligt när transpersoner bemöts av en binär sjukvård, som varken är anpassad för eller har tillräcklig kunskap i ämnet. Detta kan förklaras genom Rosenberg, då institutioner så som sjukvården, bygger på en binär könsuppfattning (Rosenberg 2006:100f). Butler har en poäng i sin kritik om att samhället inte har ett tillräckligt intersektionellt sätt att uppmärksamma de maktmotgångar som finns (Butler 2007:52), vilket leder till exkludering av grupper inom institutionsnivå.

6.2 Att uppfattas som avvikande

De flesta informanter har som barn uppmärksammat att det är avvikande i samhället att bryta mot könsnormen. De beskriver detta som en känsla av att de inte passa in i könsnormen som finns i samhället. Några av informanterna beskrev att de började uppmärksamma sin avvikelse när omgivningen tillrättavisade deras sätt att vara. Enligt Rosenberg grundas samhället på heteronormativitet som baseras på den binära könsuppfattningen. Hon beskriver att normen är ett osynligt regelsystem och ett ideal som endast uppmärksammas om normen bryts. Upprätthålls inte normen tenderar individen att ses som fel och avvikande (Rosenberg 2006:100f). Vi kan se att omgivningen försöker upprätthålla den heteronorm som råder. Informanternas beskrivning om den tillrättavisning av det avvikande som skedde ser vi som ett försök i att upprätthålla de sociala regelsystem, ideal och därmed normer som finns i samhället. I denna process ökar barnens medvetande kring att de överskrider och avviker från de idealistiska normerna i samhället. Känslan av att inte passa in i den könsnorm som råder i samhället bottnar sig i Rosenbergs resonemang att samhället inte ser att individen passar in i samhällsnormen.

Enligt Goffman (2014) innebär en stigmatisering är när individen skiljer sig ifrån samhällets normer. Då informanternas omgivning uppmärksammat att hen inte följer de normer som finns så ser vi att ett stigma uppstår. Informanterna beskriver att de uppmärksammat omgivningens blickar, kommentarer och uttryckliga rop men också att de upplevt konfrontationer och kränkande kommentarer. Några av informanterna beskriver detta som homofobi i samhället. Vi ser att samhället inte accepterar oönskade avvikanden då informanterna diskrimineras och exkluderas ur samhället. Detta bekräftar även Goffman då individer som avviker från förväntningarna i samhället på ett önskvärt sätt försämrar individernas livsmöjligheter och diskriminering kan uppstå (Goffman 2014:9-13).

Samtliga informanter har valt att inte diskutera om sin identitetsutveckling med omgivningen tills de kunde definiera sin identitet, vilket Goffman definierar som ett misskreditabelt stigma (Goffman 2014:51). När informanterna sedan valt att uttrycka sig som en transperson eller som en könsbrytande identitet för sin omgivning ser vi att stigma, som Goffman även beskriver, förändras till ett misskrediterat stigma (Goffman 2014:15).

Scheff beskriver att sociala band innefattar ett fungerande socialt emotionellt band mellan individer. Dessa band beskriver han är oerhört viktiga då de behövs för att individerna ska känna sig kompletta (Scheff 1994:4,15). Vi ser att informanterna har olika fungerande sociala band i sin livsvärld. När informanterna sedan ska presentera sin identitetsutveckling för omgivningen ser vi att en rädsla kan uppstå. Informanterna beskriver att de har haft en rädsla för att komma ut för omgivningen då de förväntar sig negativa reaktioner. Anledningen till att de döljer sin identitetsutveckling ser vi grundar sig i en rädsla att hota och förlora de sociala banden som informanterna har. Som Scheff skriver kan ett förlorat socialt band påverka individers emotioner (Scheff 1994:7,74ff) där vi ser att tillrättavisningen kan skapa smärtsamma känslor som skam eller förödmjukelse. Vi ser att, som Goffman beskriver, att presentera att man avviker från normerna och förväntningarna i samhället kan leda till diskriminering (Goffman 2014:9-13), vilket vi ser att informanterna vill undvika. Informanterna riskerar därmed att bli avvisade av familj, vänner men även av omgivningen i stort när de väljer att komma ut. När informanterna dock kom ut för sin omgivning beskriver alla informanter att de upplevt antingen acceptans eller stöttning i mer eller mindre grad av sina familjer. Ur positiva bedömanden och den acceptansen som sker, skapas ett intakt band som Scheff (1994) definierar det som, vilket vi tror genererar i en gemensam emotionell stolthet.

Inom arbetslivet uppstår det motgångar för våra informanter. Några informanter beskriver hur deras könsidentitet inte passar in i den bilden som arbetsgivaren förväntar sig, det kan vara till exempel personnummer, namn och utseende. En informant beskriver sig utsorterad från rekryteringen helt och hållet. Här ser vi att rekryteringsprocessen är anpassad efter heteronormativiteten, vilket gör att transpersoner inte passar in. Precis som Rosenberg (2006) nämner upprätthåller institutioner en heteronormativitet och en binär könsuppfattning som baseras på en norm i samhället, vilket även bekräftas här. Rosenberg menar även att normerna skapar vissa förväntningar på individen och att allt som faller utanför normen ses som avvikande och fel (Rosenberg 2006:100f). Vi ser att transpersoner riskerar att bli exkluderade ur institutionerna för sitt stigma. En informant berättar att hen väljer att dölja sitt stigma på

sin arbetsplats och vi uppfattar att hen inte vill riskera att bli behandlad annorlunda och orättvist. Likt Scheff (1994) kan vi se att informanterna undviker misslyckade interaktioner som kan leda till skam och bryta det sociala bandet. En annan informant beskriver att han får stöd och förståelse på sin arbetsplats och har tagit rollen som expert och svara på nyfikna frågor om hans process. Här ser vi, precis som Scheff (1994) att det har upprättats en lyckad interaktionsprocess som skapat emotioner av stolthet där det sociala bandet kan upprätthållas.

Våra informanter diskuterar för och nackdelar med medias rapportering av transpersoner, vissa program har en inkluderande effekt medan andra har en exkluderande effekt. Dock beskriver informanterna att samhället har en bristande förståelse. Tydligt blir att media speglar samhällets generella uppfattning om transpersoner och att det finns fortfarande starka fördomar och brist på förståelse för hur det är att leva och vara transperson.

I detta avsnittet tycker vi oss se hur Butlers teori om performativitet finns i alla nivåer i samhället. Då det sker en omedveten konstruktionsprocess av kön reflekteras det inte över den binära könsuppfattningen som råder (Butler 2007:28,77). Det kan vi se utifrån exempelvis beskrivningen om transpersoner av media och hur rekryteringsprocesser utesluter transpersoner.

6.3 Inverkan på individen samt anpassning av sin identitet

Samtliga informanter beskriver att deras identitetsutveckling har påverkat individerna på olika sätt. De beskriver sedan tidigare att de mer eller mindre har mått dåligt i deras identitetsprocess. Informanterna är även eniga om att deras identitetsutveckling har påverkat deras hälsa och välmående negativt. Vi ser att informanternas stigmatisering har skapat svårigheter i deras vardag då de präglats av en känsla av upplevd skam över att inte tillhöra den heteronormativitet som råder. Som Rosenberg (2006) menar så skapar heteronormativiteten och att inte tillhöra denna en generell känsla över att vara fel och avvikande, vilket även Goffman (2014) beskriver. Då informanterna burit med sig långvariga skamkänslor under sin identifieringsprocess så ser vi att det är oundvikligt att detta har påverkat deras hälsa och välmående. Några informanter beskriver även att de haft perioder i sina liv som varit destruktiva. Detta har gett i uttryck genom depression, självmordstankar men också självmordsförsök. Vi tror att dessa informanter har haft en bristande känsla av tillhörighet i deras process vilket utifrån Scheff påverkar deras självmordsbenägenhet (Scheff 1994:72).

Enligt Scheff (1994) är sociala band viktiga i samhället och de behövs för att individen ska känna sig komplett. Utifrån några av informanternas perspektiv kan vi se att de valt att anpassa eller dölja sitt utseende och beteende utefter omgivningen. Detta ser vi handlar om en rädsla över att förlora sina sociala band, vilket Scheff (1994) beskriver. Vi ser att våra informanter anpassar sig efter normen istället för att riskera att utmana deras sociala band och eventuellt utsätta det för hot. Andra informanter beskriver att de väljer att förstärka sin identitet i sitt utseende och beteende, vilket vi ser kan ha att göra med att de har starka och accepterande sociala band i sin omgivning.

7. Avslutande reflektioner

I detta kapitel presenterar vi en kort sammanfattning av vår studie, vi berör även kritiska reflektioner och våra val av genomförandet samt reflektioner och förslag kring framtida forskning och förändringar.

I vår intervjustudie valde vi att samla in vårt empiriska material med hjälp av en fenomenologisk ingång. Detta gjorde vi då vi ville fånga informanternas egna livsberättelse, kunna vara objektiva och fördomsfria samt därmed få ett innehållsrikt material. Vårt material gav oss en bra, mättad och bred variation av informanternas beskrivningar av sin identitetsprocess. I vår studie tog dock materialet dessvärre längre tid att transkribera än vad vi avsatt tid för då materialet var alltför omfattande. Transkriberingsprocessen och sammanställningen av resultatet tog därmed längre tid än vad vi avsatt för vilket gav oss tidsbrist. Detta löste vi genom att snabbt lägga om vår planering, vilket fick oss tillbaka på banan. Nu i efterhand ser vi dock att det hade varit till vår fördel om vi valt en mer stram intervjuguide med färre frågor att utgå ifrån och på så sätt korta ner intervjutid och material.

På grund av etiska skäl och av tillgängligheten valde vi att inte genomföra slumpmässiga intervjuer. Vi är medvetna om att vår uppsats inte är generaliserbar då informanterna kontaktades genom ett snöbollsurval och genom gatekeepers. Dock såg vi att det inte var vårt syfte av vår studie, utan istället ville vi lyfta fram informanternas beskrivning av sin identitetsutveckling. Av våra informanter såg vi mycket likheter i deras berättelser och vi kunde därför sammanställa dessa i resultatdelen samt i vår analys.

Våra informanter upplever sin identitetsutveckling som tidvis svår och att det har påverkat deras välbefinnande negativt. Med att vara transperson i samhället följer en automatisk medvetenhet om att ses som avvikande i ett heteronormativt samhälle. Deras stigmatisering yttrar sig både av omgivningen men också av dem själva. Samtliga informanter har påverkats av sin identitetsförändring och medger att detta har haft en negativ inverkan på deras liv. Överlag har detta uttryckts genom psykisk ohälsa och självdestruktivitet men också genom en rädsla av att förlora sina nära sociala band.

Avslutningsvis kom vi fram till att våra informanter präglas av en komplex och svår livssituation. Genom information från Folkhälsomyndighetens studie och vetenskapliga artiklar samt genom vår egen studie kan vi bekräfta att samhället behöver utveckla sin förståelse och kunskap inom ämnet. Vidare bekräftas även då vikten av att fortsätta producera

forskning inom fenomenet för att kunna förbättra samhällets synsätt för att skapa ett mer jämlikt samhälle med lika livsvillkor för alla.

Våra upplevelser av studien är att det finns ett stort behov av att transpersoners berättelser synliggörs. Vid interaktioner med våra informanter har samtliga varit mycket motiverade och frispråkiga, just för att de ser att fördomar och okunskap är något som behöver motverkas samt att de hoppades kunna göra någon slags skillnad. Genom att uppmärksamma och synliggöra transpersoners livsberättelser har vi en förhoppning att skapa en medvetenhet och möjligtvis påverka transpersoners livsvillkor genom vår kandidatuppsats.

En drastisk förändring måste ske inom sjukvården, både i ett resursbehov men även när det gäller kunskap och information. Sjukvården är den institution som transpersoner ofta vänder sig till för att få stöd och hjälp som måste kännas tryggt och pålitligt att besöka.

Vi föreslår att forskningen inom detta område utökas. Vi ser en fördel med att kombinera en kvalitativ och kvantitativ studie för att öka bredd och kunskap i ämnet. Genom att göra fler och större studier, där transpersoner får möjlighet att berätta sina livsberättelser och perspektiv, kan det produceras ett rikt material där fler faktorer och inriktningar presenteras. Ur denna fördjupning kan statistiska undersökningar förbättras och ge en mer rättvis och tydlig bild av det komplexa ämne som undersöks. Framförallt vill vi påpeka att det finns ett stort behov av studier, vilket bekräftas av den tidigare forskningen vi tagit del av.

Avslutningsvis ser vi ljus på framtiden, då vi är i en snabbt föränderlig tid med mycket intresse för HBTQ-frågor.

Referenslista

Litteraturlista

- Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2013): *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm. Liber AB. Upplaga 1:3
- Alvesson, Mats & Sköldböck, Kaj (2008): *Tolkning och reflektion - vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur
- Aspörs, Patrik (2011): *Etnografiska metoder*. Malmö. Liber AB. Upplaga 2:2
- Birkler, Jacob (2008): *Vetenskapsteori - En grundbok*. Stockholm. Liber AB. Upplaga 2
- Butler, Judith (2006): *Genus ogjort*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag
- Butler, Judith (2007): *Genus trubbel*. Göteborg: Daidalos
- Dalen, Monica (2007): *Intervju som metod*. Malmö. Gleerups utbildning AB. Upplaga 1:4
- Eliasson, Annika (2013): *Kvantitativ metod från början*. Lund. Studentlitteratur AB. Upplaga 3:2
- Gilje, Nils & Grimen, Harald (2007): *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg: Daidalos AB.
- Goffman, Erving (2014): *Stigma - Den avvikandes roll och identitet*. Studentlitteratur AB. Lund. Upplaga 4
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2014): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund. Studentlitteratur AB. Upplaga 3:2
- Rosenberg, Tiina (2006): *Queerfeministisk agenda*. Stockholm: Atlas
- Sjöberg, Katarina & Wästerfors, David (2008): *Uppdrag: Forskning*. Malmö: Liber
- Scheff, Thomas (1994): *Microsociology - Discourse, Emotion and Social Structure*. Chicago: The University of Chicago Press

Vetenskapliga artiklar

Dargie, Emma, Blair, Karen L, Pukall, Caroline, Coyle, Shannon M (2014): *Somewhere under the rainbow: Exploring the identities and experiences of trans persons*. Canadian Journal of Human Sexuality. Vol 23. Issue 2. Pages 60-74. DOI: 10.3138/cjhs.2378

McDermott, Elizabeth, Roen, Katrina & Scourfield, Jonathan (2008): *Avoiding shame: young LGBT people, homophobia and self-destructive behaviours*. Culture, Health & Sexuality. Vol 10. Issue 8. Pages 815-829. DOI: 10.1080/13691050802380974

Rogers, Michaela (2016): *Transphobic "honour"- based abuse: a conceptual tool*. University of Salford, UK. Vol 51. Issue 2. Pages 225-240. DOI: 10.1177/0038038515622907

Von Vogelsang, Ann-Christin, Milton Camilla, Ericsson Ingrid & Stromberg Lars (2016): *'Wouldn't it be easier if you continued to be a guy?' – a qualitative interview study of transsexual persons' experiences of encounters with healthcare professionals*. Journal of Clinical Nursing. Vol 25. Issue 23-24. Pages 35-77. DOI:10.1111/jocn.13271.

White Hughto, Jaclyn M, Reisner, Sari L, Pachankins, John E (2015): *Transgender stigma and health: A critical review of stigma determinants, mechanism and interventions*. Social Science & Medicine. Vol 147. Pages 222-231. DOI: 10.1016/j.socscimed.2015.11.010

Material från myndighet och organisationer

Folkhälsomyndigheten (2015): *Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner - En rapport om hälsoläget bland transpersoner i Sverige*. ISBN 978-91-7603-474-3

SFS 2008:567. *Diskrimineringslagen*

Diskrimineringsombudsmannen (DO) & Riksförbundet för homosexuella, bisexuella och transpersoners rättigheter (RFSL) (2010): *Höra hemma - om transpersoner*. Hämtad 2015-04-06

Elektroniska källor

UR Samtiden (2015): *Transpersoners Livsvillkor*. Ur skola.

Inspelad seminarieföreläsning från Stockholm Pride 2015

<https://urskola.se/Produkter/191378-UR-Samtiden-Stockholm-Pride-2015-Transpersoners-livsvillkor>

SVT Nyheter. Horvatovic, Iva (2015): *Sämre livsvillkor för transpersoner*.

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/manga-transpersoner-lider-av-psykisk-ohalsa>. Hämtad: 2017-05-03

Bilaga 1 - Intervjuguide

Vi heter Jenny och Emma och kommer ifrån Högskolan i Halmstad där vi läser Samhällsförändring och social hållbarhet. Just nu arbetar vi med vår kandidatuppsats i Sociologi och vi vill skapa en förståelse hur ni upplever er vardag. Detta kommer vi sedan använda som material till i vår uppsats.

Denna intervjun kommer vara helt anonym - vi kommer inte skriva ut era namn eller stad i uppsatsen. Det är viktigt att du vet att samtalet är frivilligt och att du kan avbryta när du vill.

Intervjun kommer gå till såhär att både jag och Emma/Jenny kommer delta i intervjun, Jenny/Emma kommer intervjua dig.

Vi ser dig som vår expert och tar gärna del av dina upplevelser.

Vi tänker spela in intervjun om det är ok och efter transkribering kommer vi radera inspelningen. Är det ok för dig?

Har du några frågor?

Inledning

Berätta om dig själv?

(Bakgrundsinformation)

Personlighet

Ålder

Familj - Barn, föräldrar, syskon osv - andra som ses som familj, stöttepelare/ nära?

Jobb - Utbildning

Vardagen - intresse

Hur kom du i kontakt med vår studie? (RFSL/snöbollsurval/rekommendation)

(Specificera urvalet)

Vem tipsade?

Hur kom du i kontakt med oss?

Könsnormen

Vi har sökt oss till kriterierna: personer som antingen inte identifierar sig till sitt födda kön eller inte identifierar sig till den rådande könsnorm som finns

Beskriv hur du ser dig passa in i detta?

Be gärna personen utveckla sitt argument

Hur, när, varför?

Beskriv hur samhället förväntar sig att personer ska vara på ett visst sätt - man/kvinna

Könsnorm, identitet, förväntningar av samhället, beteende

Om du utgår från dig själv, hur passar du in i denna beskrivningen?

Om du utgår från dig själv, hur passar du inte i denna beskrivningen?

Beskrivning av personens syn kring könsnormen och hur hen passa in/inte passar in.

Kan du förklara begreppet transperson?

Har du mött detta begreppet innan?

Diskussioner - möten med andra, media osv

Stämpel/etikett?

Kan du identifiera dig till detta?

Varför/varför inte?

I så fall på vilket sätt?

Livsberättelse

Berätta om din historia när du började uppmärksamma din utveckling (förändring)

Bocka av efterhand och led samtalet utifrån detta:

Kände sig annorlunda? (Avvikande). Isåfall i vilka situationer uppkom det?

Kön/identitet?

Barn/vuxen?

Hur kände du, tänkte?

Har du alltid känt så här? När hände det?

Vilka uttryck skedde? (kläder, beteende osv)

I vilken situation kände du att du inte passade in med könsnormen? Rollen som manlig/kvinnlig?

Hade du någon att prata med?

Information, hjälp i området? -Myndighet, hjälp, skola, familj

Hur blev du bemött?

Samhällets syn

Hur upplever omgivningen din utveckling (förändring)?

(interaktioner/interpersonella interaktioner)

Möten med familj och vänner?

- Beskriv situationer, ge exempel

Möten med myndigheter, skola/arbete, vård, föreningar

- Beskriv situationer, ge exempel

-

Vad tror du samhällets syn är i ämnet (transpersoner)?

- Beskriv situationer, ge exempel

Medias syn av transpersoner...

När man går på stan vad tror du...

Öppna platser...

Omgivningar i stort...

Hur påverkar detta individen

(sociala band, stigma ska utvinnas på interperson/individ, emotioner)

Hur har det påverkat dig att vara annorlunda (trans)?

Hur mår du idag?

Hur har du mått, hur har detta utvecklats sig?

Hur yttrar dina känslor sig? - emotioner.

Hur utspelar sig dina känslor i din vardag?

Hälsa?

Välmående?

Anpassar du dig till i omgivningen?

Finns det tillfällen då du förändrar/anpassar din personlighet/utseende i din omgivning, när du möter andra människor?

Är det olika vid olika situationer?

Förklara, beskriv, ge exempel

När gjorde du detta, hur? Varför?

Hur känner du dig då?

När känner du dig otrygg?

Hur? Var? Varför?

När är du rädd?

Hur känner du dig då?

Kan du beskriva att du känner dig utlämnad - utanför

Upplever du dig som en utsatt person i de situationerna?

Vilka känslor uppstår?

Diskriminering - har du upplevelser om diskriminering?

Beskriv situationer när du behandlas annorlunda.

Andra likasinnade (i den målgrupp) som du upplevt/sett/hört blivit utsatta för diskriminering?

När känner du dig trygg?

När och hur?

Exempel på familj vänner, skola, omgivning

Gemenskap?

När kan du vara dig själv? Och uttrycka ditt rätta jag?

Var kan du andas, vara dig själv, uttrycka den du är.

Är du engagerad/medlem i någon grupp/förening? tex RFSL, HBTQ osv
Beskriv hur du upplever den gemenskapen?

Har Jenny/Emma något att tillägga/fråga?

Har du något att tillägga eller fråga oss?

Stort tack för din medverkan!

Bilaga 2 - Brev på sociala medier

Hej!

Vi behöver hjälp!

Jag och Emma skriver ett examensarbete i sociologi och vi söker personer som kan tänka sig bli intervjuade. De vi vill intervjua är personer som antingen inte identifierar sig till sitt födda kön eller inte identifierar sig till den rådande könsnormen (förväntningar) som finns. Vi har Trans i tanke - men vill inte sätta en etikett på individer.

Det är en seriös undersökning som regleras av högskolan i Halmstad, vi kommer vara extra noga med anonymiteten och självklart är det frivilligt.

Vårt mål är att skapa en förståelse för personers upplevelser, vi ser att detta området är viktigt att undersöka och upplysa för att förbättra individers livsvillkor.

Vi tänkte utgå från nordvästskåne, men breddar oss gärna i Skåne.

Intervjuerna kommer göras v 14-15, vi gör både intervjuer på dagtid och kvällstid.

Hör av er om ni är intresserade att hjälpa till.

Skriv INTE här på sidan för anonymitetens skull, men pm:a eller ring mig på: xxxx-xxxxxx.

Vi kan börja med att prata om uppsatsen också kan ni besluta er sen om ni vill vara med.

Mvh Jenny & Emma

Emma Johansson & Jenny Zander

Besöksadress: Kristian IV:s väg 3
Postadress: Box 823, 301 18 Halmstad
Telefon: 035-16 71 00
E-mail: registrator@hh.se
www.hh.se